

7-8 1969

häften för
KRITISKA STUDIER

Tema: PSYKOLOGI

Marx och Wittgenstein

Ideo-lingvistik

Teknologi og historie

Debatt: Om Frankfurtskolan

och vetenskapsteori

Pris (inkl. moms.) 6:— SKr, 9:— DKr o. NKr, 5:— FMk

Till kritiken av behaviorismen I

av Jan Anward

I nedanstående artikel skall jag dels ge ett referat av två artiklar, som klart påvisar en behavioristisk modellens oförmåga att beskriva och förklara språkligt beteende, dels ge en allmän kommentar om vad artiklarna egentligen har visat. De två artiklarna är:

I: Chomsky, N 1959: A Review of B. F. Skinner's *Verbal Behavior*, *Language* 35, No 1, s. 26-58. Omtryckt i (19) s. 547-578.

II: Fodor, J. A. 1965: Could Meaning be an r_m ? *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior* 4, s. 73-81. Omtryckt i (11) s. 231-245.¹

I

1. Skinners utgångspunkter

1.1 Tekniska

Chomsky börjar med att identifiera Skinners problem: att ge en "funktionell analys av språkligt beteende". "Med funktionell analys menar Skinner identifikationen av de variabler som kontrollerar detta beteende och hur dessa interagerar för att bestämma en specifik språklig respons. Dessa kontrollerande variabler skall fullständigt kunna beskrivas i termer av sådana begrepp som *stimulus*, *reinforcement*, *deprivation*, vilka givits en någorlunda klar betydelse i djurexperiment. Med andra ord, bokens [*Verbal Behavior*] mål är att utarbeta en metod för att förutsäga och kontrollera språkligt beteende genom att observera och manipulera talarens fysiska omgivning." (s. 547).

Det som främst kännetecknar Skinners program är inte så mycket, menar Chomsky,

1. Det bör noteras att Fodors artikel gav upphov till en intressant debatt, med artiklar av Berlyne, Osgood och Fodor. Debatten återfinns i *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior* vol 5, s. 402-415, 1966.

den funktionella analysen och begränsningen till observerbara entiteter, utan Skinners åsikt att han kan göra en funktionell analys utan att ta hänsyn till "organismens bidrag". Chomsky argumenterar för att "var och en som griper sig an med problemet att analysera orsaker till ett visst beteende", vilket Skinner gör, "måste syssla med de enda tillgängliga data som finns, nämligen förteckningen över input till organismen och organismens nuvarande respons, och försöka beskriva den funktion som specificerar responsen i termer av historien av inputs" (s. 548).

Skillnaden mellan de som bejakar och de som förnekar organismens bidrag består i den speciella karaktär och komplexitet som tilldelas denna funktion, och i de typer av observationer och forskning, som är nödvändiga för en precis specificering av den. Skinner hävdar, att han har visat att talarens bidrag till det språkliga beteendet är ganska obetydligt och att det språkliga beteendet kan förutsägas på basis av att man specificerar några få externa faktorer som han isolerat i sina djurexperiment.

Chomsky däremot anser att organismens bidrag är ganska komplext, och att den nödvändiga forskningen nödvändigtvis måste bli en ganska indirekt och teoretiskt komplex forskning, som främst syftar till att frilägga språkets struktur, dvs exakt bestämma och begränsa det fenomen, som språkvetenskapen har till objekt, Språket.

1.2 Experimentella

För att förstå de begrepp, med vilka Skinner vill förklara språkligt beteende, måste vi veta något om den generella beskrivning av beteende, som Skinner utvecklat i samband med djurexperiment.

Skinner uppdelar djurens responser i två klasser: *responder* och *operanter*. Responder är rena reflexresponser, som utlöses av speciella stimuli. Operanter är avgivna responser, till vilka inget uppenbart stimulus kan upptäckas. Skinner har huvudsakligen analyserat operant-beteende.

Ett typiskt djurexperiment har följande utseende: I en låda, i vilken på ena väggen fästs en stång, på så sätt att om stängen pressas, så faller en matbit ned i en skål, insläpps en råtta. Råtтан kommer snart att pressa mot stängen, så att matbiten faller ned i skålen. Detta ökar stångpressoperantens styrka. Matbiten kallas *reinforcer* (förstärkare) och händelsen en *förstärkande händelse* (reinforcing event). *Styrkan* definieras av Skinner som responsfrekvensen efter det att den sista förstärkningen upphört. Om vi antar att matbiten faller endast när en lampa blinkar, så kommer råtтан så småningom att pressa mot stängen endast när lampan blinkar. Detta kallas *stimulusdiskriminering*. Responserna kallas för en *diskriminerad operant* och ljuset kallas *tillfället* för dess utlösande. (Detta bör skiljas från utlösandet av en respons genom ett stimulus när det gäller en respondent.) Anta vidare, att endast stångpressning av en viss typ utlöser att matbiten faller ned i skålen. Råtтан kommer snart att pressa stängen på detta sätt. Denna process kallas *responsdifferentering*. Genom att på sådana sätt förändra villkoren i experimentet kan man så småningom framkalla tämligen komplexa beteendemönster, och detta på ganska kort tid.

Ett stimulus kan bli förstärkande genom en upprepad association med ett redan förstärkande stimulus. Ett sådana stimulus kallas en *sekundär reinforcer*. Dessa kan generaliseras genom att de associeras med en uppsättning olika primära reinforcers. En annan variabel som kan påverka frekvensen av stångpressningsoperanten är *drift* (drive) som Skinner operationellt definierar i termer av timmar av deprivation.

Skinnerns tes är att nu att dessa begrepp, relativt väldefinierade inom en experimentell situation, också adekvat kan beskriva vardagligt mänskligt beteende, speciellt språkligt beteende. Denna tes är koherent med tesen att talaren inte bidrar något till det språkliga beteendet, vilket Skinner hävdar, men står, självklart, i motsättning till Chomskys hypotes att talaren i själva verket bidrar till det språkliga beteendet.

Chomsky pekar nu på ett problem vid överförandet av begrepp som stimulus, respons

etc. från det väldefinierade djurexperimentet till vardagligt mänskligt språkbeteende. Endera kan man välja att kalla vilken fysisk händelse som helst på vilken individen kan reagera för ett stimulus vid ett givet tillfälle, eller också bara de fysiska händelser på vilka individen faktiskt reagerar. Om varje fysisk händelse som organismen utsätts för kan karakteriseras som ett stimulus och varje del av en organisms beteende som en respons vid ett givet tillfälle, måste man dra slutsatsen att beteende inte har kunnat visas vara lagbundet. Å andra sidan, om bara de fysiska påverkningar och delar av beteende, mellan vilka det kan påvisas att ett lagbundet förhållande råder, karakteriseras som stimulus resp. respons, blir beteendet definitoriskt lagbundet. Dessutom, kommer en hel mängd "beteende" att inte rymmas under begreppet beteende, då mycket av vardagligt mänskligt beteende är avhängigt av knappast alla definierade faktorer som uppmärksamhet, vilja, nyck, etc.

Skinner väljer inte medvetet något av ovanstående alternativ. Chomsky vill nu visa "med en bokstavig läsning (där det deskriptiva systemets termer har en betydelse liknande den tekniska betydelse de har i Skinners definitioner) så täcker boken knappast någon aspekt av språkligt beteende, och att med en metaforisk läsning så är den knappast mer vetenskaplig än de traditionella analyserna av detta ämne, och knappast lika klar och omsorgsfull som de". (s. 552)

2. Skinnerns begrepp

2.1 Stimulus

Chomskys tes är att "vi kan endast upprätthålla lagbundenheten i förhållandet mellan stimulus och respons genom att beröva dessa begrepp deras objektiva karaktär" (s. 552). Antag att vi hör ett stycke musik och reagerar med yttrandet "Mozart". Detta är, enligt Skinner, ett typexempel på *stimuluskontroll*, där responsen står "under kontroll av ytterst subtila egenskaper" hos den fysiska händelsen eller det fysiska objektet. Men följande yttranden är också tänkbara: (i) "förskräckligt", (ii) "det låter som något av Mendelssohn", (iii) "jag tål inte klassisk musik" osv. Det enda Skinner har att säga är att varje sådan respons står under kontroll av en stimulusegenskap hos objektet i fråga, t.ex. egenskaperna "förskräcklighet", "likhet med ett genomsnittsverk av Mendelssohn" och "klassiskt musikstycke". Eftersom man kan tilldela ett objekt lika många egenskaper, som det finns icke-synonyma egenskapsbeskriv-

ningar i ett språk, faller totalt Skinners föresats att med sitt begreppsschema kunna *förutsäga* språkligt beteende, då vi inte förrän talaren reagerat kan avgöra vad han har reagerat på. Dessutom, verkar de flesta av de "stimulusegenskaper" som talaren sägs reagera på tämligen svåra att *kontrollera*. Det visar sig att Skinners begrepp "kontroll" reduceras till begreppet "referera till, denotera" och att hans teori om "stimuluskontroll" reduceras till referensteori bland andra och en inte speciellt lyckosam sådan. Detta blir klart när vi betraktar hans analys av egennamn. Ett egennamn antas vara en respons under kontroll av en specifik person eller ett specifikt föremål. Om vi betraktar sådana egennamn som *Spartacus* och *Atlantis*, blir det uppenbart att ett stimulus inte ens behöver vara närvarande för att personen skall reagera på det. Inte den avlägsnaste likhet finns mellan denna analys och den experimentella situationen.

2.2 Respons

Problemet med att identifiera enheter i språkligt beteende har länge sysselsatt lingvister och Skinner framhåller detta problems fundamentala karaktär. Tyvärr ger hans definition inget bidrag till lösningen av problemet. Skinner definierar en språkbeteendeenhet, en *verbal operant*, som en klass av responser av identifierbar form, funktionellt relaterade till en eller flera kontrollerande variabler. Skinner gör överhuvudtaget inget försök att precisera denna till ytterlighet vaga definition, och vi måste alltså konkludera att problemet kvarstår.

Skinner specificerar vidare *responsstyrka* som den grundläggande beroende variabeln i sin funktionella analys. Denna definieras som "sannolikhet för avgivande". Detta leder till problem. Kan en respons' frekvens bero på något annat än de kontrollerande variabelernas frekvens, om vi accepterar Skinners syn att ett beteende i en given situation är helt determinerat av de relevanta kontrollerande variabelerna? Skinner menar också att styrkan baseras på flera olika sorters evidens, avgivandet av responsen (speciellt i ovanliga situationer), betoning, tonhöjd, hastighet och dröjsmål med avgivandet, omedelbar upprepning och total frekvens. Detta skulle bl.a. leda till att det rätta sättet att göra intryck på en konstnär skulle vara att man efter att ha betraktat något av hans verk med gäll röst eftertryckligt skrika "vacker" upprepade gånger och utan dröjsmål. Detta skulle innebära en hög responsstyrka. Ett troligare sätt att uppnå den avsedda effekten är snarare att tyst betrakta

tavlan en lång stund och sedan mjukt mumla "vacker". Men detta skulle då innebära en mycket låg responsstyrka, och enligt Skinners analys inte kunna göra något intryck på konstnären. Det verkar här som om Skinners begrepp "sannolikhet" enbart är täckord för sådana begrepp som t.ex. "intresse", då de exempel han ger på responsstyrka knappast skiljer sig i sannolikhet, men däremot i något odefinierat begrepp som "grad av intresse för". Naturligtvis är "sannolikhet" ett begrepp med mer objektiva konnotationer och att föredra i Skinners pseudo-vetenskapliga begreppssystem.

2.3 Förstärkning (reinforcement)

Skinner formulerar något han kallar för "konditioneringslagen", vilken lyder som följer: "om förekomsten av en operant följs av närvaron av ett förstärkande stimulus, så ökas styrkan". Tyvärr definierar Skinner "förstärkande stimulus" på följande sätt: "ett förstärkande stimulus definieras som sådant genom dess förmåga att framkalla den resulterande förändringen i styrka". Dvs. "konditioneringslagen" är fullkomligt tautologisk. Men detta gäller bara om vi betraktar närvaron av ett förstärkande stimulus som ett *tillräckligt* villkor för inläring och vidmakthållande av beteende, dvs utsagan "Om något förstärkande stimulus (som förstärker responsstyrkan) är närvarande, så ökar responsstyrkan" (dvs. en inlärningsprocess har ägt rum enligt Skinner) är som synes trivialt sann. Däremot är utsagan "om responsstyrkan ökar så är ett förstärkande stimulus närvarande" inte nödvändigtvis trivialt sant. Men för att den senare utsagan skall ha något innehåll krävs att "reinforcer" definieras på klart sätt. Chomsky avslutar en genomgång av exempel på reinforcers hos Skinner med följande ord: "vi ser att en persons beteende kan förstärkas även om han inte avger någon respons alls, och att det förstärkande stimuli-set inte behöver stå i någon kontakt med personen i fråga eller ens existera (det är tillräckligt att man föreställer sig det eller längtar efter det)." (s. 558). När Skinner hävdar att någon spelar den musik, han tycker om, säger vad han tycker om att säga, etc. *därför* att han finner det förstärkande att göra så eller att någon skriver böcker för att informera *därför* att han blir förstärkt av det beteende han hoppas blir den yttersta konsekvensen av att någon läser honom, blir det uppenbart att "X förstärker Y" enbart är en missledande parafra för satser som "X tycker om Y", "X hoppas att Y skall vara fallet" etc. "Skinners påstående att allt språkligt beteende inlärs och vidmakt-

hålles i "styrka" genom förstärkning är fullkomligt tomt, därför att hans begrepp förstärkning inte har något klart innehåll och endast tjänar som täckterm för vilken faktor som helst, upptäckbar eller ej, som är relaterad till inläringen eller vidmakthållandet av språkligt beteende." (s. 559).

Chomsky redovisar också en del undersökningar som visat att s.k. "driftreduktion" inte är nödvändig för inläring, utan att i några fall "latent inläring" är för handen. Dessutom påvisar Chomsky de besvärliga konsekvenserna för en feedback- och förstärkningsteori av det faktum att barn vid en viss ålder kan yttra satsar som de aldrig förut hört. Att tala om "stimulusgeneralisering" är bara att ge problemet ett namn. Varje inläringsteori som inte tar hänsyn till organismens bidrag ställs oundvikligen här inför enorma problem.

3. Slutsats

Chomskys slutsats blir att "eliminering av talarrens och den som lär sigs bidrag (ett resultat som Skinner menar vara av stor betydelse) kan erhållas endast genom eliminering av all signifikans från det deskriptiva systemet, som då arbetar på en så allmän och grovt definierad nivå att inga svar föreslås ens på de mest elementära frågorna (t.ex. vilka enheterna i det språkliga beteendet är)" (s. 574-575).

II

Fodor ägnar sin artikel åt att kritiskt granska "mediationsteorier om språklig referens" (s. 231). Han skiljer mellan enkla S-R-teorier, som t.ex. Skinners (i fortsättningen SRT) och medierade-respons-teorier (i fortsättningen MRT). Planen för artikeln är i korthet följande: Fodor skissar de inadekvanser som SRT lider av, därefter visar han hur MRT tycks komma tillrätta med dessa, för att till sist visa att MRT blir helt ekvivalent med SRT, om den adekvat skall kunna behandla lingvistisk referens.

1. Tre inadekvanser hos SRT

1.1 Uppfattningen att språkliga uttryck är responser i strikt mening.

Responser i strikt mening definieras som "stimulus-korrelerade akter". Men en slående aspekt hos språket är dess frihet från kontroll av specificerbara stimuli eller oberoende identifierade driftstillstånd. Det är uppenbart att respons här används i en tom mening, nämligen refererande till vilken del av ett beteende som helst, stimulus-korrelerat eller ej.

1.2 Omöjligheten att avgöra om två yttranden är funktionellt ekvivalenta.

En avgörande fråga för uppfattningen att språkliga uttryck är responser, är möjligheten att avgöra om två språkliga yttranden är funktionellt ekvivalenta eller ej, dvs. om de är förekomster av samma språkliga respons. Observera att det inte är möjligt att etablera denna funktionella ekvivalens på den fonetiska eller fonologiska nivån. I (1) och (2) är de fonetiskt distinkta yttrandena "ungkarl" och "ogift man" ekvivalenta, medan i (3) och (4) de fonetiskt identiska yttrandena "docka" och "docka" inte alls är ekvivalenta.

(1) Till sin stora förvåning är Peter fortfarande ungtal

(2) Till sin stora förvåning är Peter fortfarande en ogift man

(3) Lillan gick för att hämta sin docka

(4) Klockan K skall mänlandaren docka rymdskeppet.

1.3 Språkliga yttranden tillåter inte sådana indicier på responsstyrka som frekvens och intensitet.

Detta är en punkt som klargjorts av Chomsky (se ovan).

2. En jämförelse mellan MRT:s och SRT:s referensteorier

Inom SRT så gäller att w refererar till x om om det är fallet att

(1) det finns en respons R så att närvaron av x ökar sannolikheten för R och R är icke-språklig

(2) yttrandet av w ökar sannolikheten att lyssnaren reagerar med R

(3) närvaron av x ökar sannolikheten för yttrandet av w .

Fodor hävdar nu att svagheten i SRT ligger i (2) och (3), dvs det är inte generellt så att yttranden fungerar som stimuli till allmänna icke-språkliga responser eller att de utgör responser till specificerbara stimuli.

Styrkan med SRT ligger dock i dennas klara och entydiga behandling av begreppet referens. Mycket teoretiserande har haft till sin utgångspunkt en vilja att formulera en version av en betingningsteori som förenar en klar uppfattning av begreppet "referens" med en analys av språkliga uttryck som inte innebär att dessa uppfyller villkor (2) och (3). Detta har försökts göras i termer av medierade responser. Fodor citerar följande stycke ur Mowrer, 0.1960: *Learning Theory and the*

"Ordet 'Tom' erhöjll sin betydelse, förmodligen, genom att associeras med, och uppträda i samband med, Tom i egenskap av verklig person. Tom själv har framkallat en total reaktion, som vi kan kalla R^t , hos John, Charles och andra som har haft omedelbar kontakt med honom. Av denna reaktion R^t är r^t en komponent. Och som ett resultat den parade närvaron av ordet 'Tom' och personen Tom, så förflyttas komponenten eller den 'flyttbara' reaktionen r^t från personen till ordet." (s. 144).

Skillnaden mellan Mowrers MR-teori och SRT består alltså huvudsakligen i skillnaden mellan r^t och R^t .

(4) Medan R^t är observerbar respons, eller åtminstone har observerbara komponenter, är r^t en teoretisk entitet: en konstruktion postulerad av psykologen för att förklara förhållandet mellan sådana allmänna responser som R^t och sådana stimuli som yttrandet av 'Tom'.

(5) Förekomster av medierande responser, till skillnad från förekomst av uppenbara responser, är i allmänhet inte direkt observerbara. Även om det är möjligt att framsteg inom fysiologin skulle kunna frilägga tillstånd hos organismen, vilkas förekomster skulle kunna identifieras med förekomster av olika slags medierande responser, så är r^t och andra mediatörer, i första hand, funktionellt karakteriserade. Sålunda är varje evidens som vi har för de förklaringsmodeller i vilka de spelar en roll också evidens för deras existens.

(6) r^t är en äkta delmängd av R^t , dvs. det gäller för varje r^i och varje R^i att r^i inte är lika med R^i . Detta är ett grundläggande antagande inom teorin. I varje fall där detta inte är fallet är $MRT = SRT$, dvs SRT är det specialfall av MRT där $r^i = R^i$.

Denna teori är inte öppen för samma kritik som SRT, då MRT inte kräver att språkliga uttryck skall satisfiera (2) och (3), utan i stället (7) och (8).

(7) Om r^i är en medierad respons, relaterad till w^i som r^t till Tom, så ökar yttrandet av w^i sannolikheten för r^i .

(8) Om S^i är ett objekt relaterat till R^i som Tom är relaterat till R^t och om r^i är en medierad respons, relaterad till R^i som r^t till R^t , så ökar närvaron av S^i sannolikheten för r^i .

Detta innebär att "ett ord refererar till ett objekt om det gäller att 1) yttranden av ordet producerar hos lyssnare en medierande respons som är en del av den totala respons som närvaron av objektet producerar och 2) närvaron

av objektet producerar i talare en medierande respons som har betingats till förekomster av det relevanta ordet." (s. 236)

En naturlig utvidgning av MRT är att på ett liknande sätt göra reda för satsers betydelse. "Det verkar sålunda som det är Mowrers mening att precis samma process som förklarar skiftet av r^t från tillfällen utmärkta av Toms närvaro till tillfällen utmärkta av yttrandet "Tom" kan förklara associationen av predikatets "tjuv" semantiska innehåll med subjektet "Tom" i sådana påståendesatser som (9).

(9) Tom är en tjuv

I båda fallen antas vi röra oss med en betingning av en medierande respons till en ny stimulus. Prediceringen skiljer sig från referensmekanismen bara i det att i det förra fallet den medierande responsen betingas från ett ord till ett ord och i det senare fallet från ett objekt till ett ord." (s. 237)

3. Kritik av MRT

3.1 Mowrers teori om predicering

Fodor börjar med att argumentera för att Mowrers prediceringsteori "i bästa fall misslyckas med att vara helt generell". Ta till exempel satsen (1):

(1) Tom är en fullkomlig idiot

Det är inte så att 'Tom' här associeras med 'fullkomlighet' och 'idiot' utan 'fullkomlighet' modifierar istället bara 'idiot'. Hur detta skall göras reda för i Mowres modell är minst sagt oklart.

Men detta är knappast det mest allvarliga felet med Mowrers prediceringsteori. Det är nämligen uppenbart att en gräns måste dras mellan namn och predikat. Det räcker med att betrakta de acceptabla meningarna (2) och (4) och de icke acceptabla meningarna (3) och (5). (Observera att konstruktionen "Vem är X?" i (4) och (5) inte är en retorisk fråga "Vem är väl tjuv")

(2) Vad betyder "tjuv"?

(3) Vad betyder "Tom"?

(4) Vem är Tom?

(5) Vem är tjuv?

Inte heller verkar Mowrers prediceringsteori vara en tillfredsställande analys av någon form av predicering. Det hävdas allmänt att betingning kräver övning. Men talare är förmögna att förstå satsen de aldrig förut hört utan svårighet. Dessutom, hur förklarar man det faktum att vi inte alltid tror på det vi hör? Om jag hör att Tom är en tjuv så kan jag reagera på vanligt sätt, men bara om jag har skäl att

tro på det jag hör. Det är oklart hur detta kan infogas i Mowrers teori. Slutligen, om mitt förstående av satsen "Tom är en tjuv" förutsätter någon sorts kontakt med Tom, så är det svårt att förklara det faktum att jag kan förstå satsen utan att veta vem Tom är.

3.2 Generell kritik av mediationsteorier

Fodor visar först att " r_i 's medlemskap i mer än ett R är inkompatibelt med antagandet att w^i är otvetydigt" (s. 242), dvs om r^i skulle vara medlem i fler än ett R skulle det innebära att w^i med nödvändighet skulle referera till flera än ett objekt. Men, eftersom, enligt Fodor, inget tecken är *essentiellt* tvetydigt, dvs det finns inget språkligt tecken till vilket det inte finns någon kontext eller situation i vilken tecknet automatiskt blir entydigt, måste teorin för att adekvat kunna behandla lingvistisk referens göra postulatet att varje r^i tillhör ett och endast ett R^i .

Detta öppnar enligt Fodor MRT för två allvarliga invändningar. För det första, är det osäkert om medierande responser generellt kan stå i ett-till-ett-förhållande till totala responser. Men detta är inte så viktigt. Vi kan anta att det går att ordna på något sätt. Enligt Fodor kvarstår dock en fundamental kritik mot MRT. "Så länge som varje r^i tillhör ett och endast ett R^i , är den *enda* distinktionen som kan göras mellan SRT och MRT den att, enligt den senare, men inte den förra, några av de medlemmar av de stimulus-responskedjor som är inblandade i förklaringen av språkligt beteende förmodas vara oobserverade" (s. 243). Men, "två teorier som förklarar händelsen e^n genom att hävda att den är kausalt beroende av en mängd av tidigare händelser e^1, e^2, \dots, e^{n-1} ger substantiellt identiska förklaringar av e^n om de bara skiljer sig åt i frågan om alla medlemmar av e^1, \dots, e^{n-1} är observerbara eller ej." (s. 243). MRT ställs alltså inför ett dilemma. Antingen kan den inte adekvat beskriva och förklara språklig referens eller också blir den reducerad till SRT, och öppen för den förödande kritik denna teori utsatts för. I båda fallen kan MRT inte göra anspråk på att vara en tillfredsställande teori om språkligt beteende.

III

Detta var referaten av två artiklar som visar att två utformningar av en behavioristisk teori om språkligt beteende är klart inadekvata när det gäller att beskriva och förklara sådant beteende. Det grundläggande teoretiska felet med dessa teorier är att de konsekvent negligerar

talarens bidrag till det språkliga beteendet, dvs att de förutsätter en viss specifik människosyn, de uppfattar nämligen människan som en mekaniskt reagerande organism, vars beteende helt bestäms av variabler i omgivningen.

Kan man då hävda att en idealistisk syn på språkinläringen vore den adekvata, en syn där man hävdar att språket utvecklas, utan någon hänsyn tagen till talarens omgivning? Uppenbarligen kan denna "teori" vederläggas genom hänvisning till ett så enkelt faktum som det att ett nyfött svenskt barn, om det direkt efter födseln flyttas till Kina, utan ansträngning lär sig tala och förstå kinesiska flytande. Det är alltså nödvändigt att avvisa såväl en *mekaniskt-materialistisk* som en *idealistisk* syn på språkinläringen och att påvisa att de bara är motsatta poler inom *ett och samma* ideologiska komplex. Detta är något jag skulle vilja återkomma till i en kommande artikel, där jag också ämnar ta upp annan kritik mot behaviorismen, bl.a. utifrån automatateoretiska grundvalar.

Som avslutning vill jag (i avdelning IV) ge en kort och selektiv bibliografi över *adekvata* verk inom språkpsykologi och språkteori.

IV

Bibliografi

1. Språkpsykologi

- (1) Bellugi & Brown (eds) 1964: The Acquisition of Language, Monographs of the Society for Research in Child Development 92
- (2) Gruber 1967: Topicalization in Child Language, Foundations of Language 3:35-67 och i (23)
- (3) Jakobovits & Miron (eds) 1967: Readings in the Psychology of Language, Prentice-Hall
- (4) Jakobson 1969 (1941): Child Language, Aphasia and Language Universals, Mouton & Co
- (5) Lenneberg 1967: Biological Foundations of Language, Wiley
- (6) Lenneberg (ed) 1964: New Directions in the Study of Language, MIT Press
- (8) Menyuk 1969: Sentences Children Use, MIT Press
- (9) Miller & Chomsky 1963: Finitary Models of Language Users, i Luce, Bush & Galanter: Handbook of Mathematical Psychology vol II, Chap. 13, Wiley
- (10) Miller & Smith (eds) 1966: The Genesis of Language, MIT Press
- (11) Oldfield & Marshall (eds) 1968: Language, Penguin Modern Psychology 10

- (12) Osgood & Sebeok (eds) 1965: Psycholinguistics, Indiana Univ. Press
- (13) Rosenberg & Koplein (eds) 1968: Developments in Applied Psycholinguistics Research, MacMillan
- (14) Weir 1962: Language in the Crib, Mouton & Co
- (15) Weksel & Bever (eds) under tryckning: The Structure and Psychology of Language, Holt, Rinehart & Winston
- (16) Vygotskij 1962: Thought and Language, MIT Press
- En utmärkt introduktion är
Griffin: Children's Development of Syntactic Control i (13) s. 19-65
2. Generativ grammatik
- (17) Bach & Harms (eds) 1968: Universals in Linguistic Theory, Holt, Rinehart & Winston
- (18) Chomsky 1965: Aspects of the Theory of Syntax, MIT Press
- (19) Fodor & Katz (eds) 1964: The Structure of Language, Prentice-Hall
- (20) Jacobs & Rosenbaum 1968: English Transformational Grammar
- (21) Katz & Postal 1964: An Integrated Theory of Language Descriptions, MIT Press
- (22) Langendoen 1969: The Study of Syntax, Holt, Rinehart & Winston
- (23) Reibel & Schane (eds) 1969: Modern Studies in English, Prentice-Hall
- (24) Ruwet 1968: Introduction à la Grammaire Générative, Plon

Bra introduktioner är (24), (20), 22

Psykologiutbildning till vad?

av Yvonne Elving och Gunnar Sundgren

Vi skall här försöka ange några utgångspunkter för hur begreppet psykolog skulle kunna definieras, och antyda vilka konsekvenser dessa definitioner får för utformningen av psykologiutbildningen.

Låt oss till att börja med se på Sveriges Psykologförbunds nu gällande "Bestämmelser angående behörighet att utöva psykologyrket"¹ som lyder:

"Behörighet som *biträdande psykolog* kan erhållas av den som dels

a) äger den personliga lämplighet för utövande av psykologyrket som förutsättes i Sveriges Psykologförbunds bestämmelser om yrkesmässig verksamhet, dels

b) avlagt akademisk grundexamen för psykologer i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda principer eller enligt centrala behörighetsnämndens bedömande likvärdig utländsk examen, dels

c) genomgått handledd godkänd praktik inom minst två av tillämpningsområdena skolpsykologi, klinisk psykologi och arbetspsykologi. Den sammanlagda praktiktiden skall uppgå till

minst sex månader..."²

Behörighet som *psykolog* (självständig) kan sedan erhållas av den som uppfyller behörighetskraven för biträdande psykolog samt har avlagt högre examen för psykologer och har minst ett års tjänstgöring med arbetsuppgifter som tillkommer biträdande psykolog.

Utifrån dessa regler för behörighetsgivning skulle vi kunna säga, att psykolog är den som uppfyller Psykologförbundets behörighetskrav. Det är en operationell definition byggd på vissa formella kriterier. Som alla operationella definitioner säger den oss ingenting om innebörden av begreppet. Den ger oss ingen hjälp om vi vill formulera en målsättning för psykologiutbildningen. Ur en "common sense" aspekt är den inte heller tillfredsställande eftersom vi, om vi accepterar en sådan definition av psykologbegreppet utesluter en stor grupp "psykologer" verksamma inom arbetspsykologin, som inte uppfyller behörighetsvillkoren därför att de inte har praktik inom mer än ett

2. Praktikkraven kommer sannolikt att förändras, delvis som svar på att yngre medlemmar i förbundet rest krav på att behörighetsgivningen helt skulle slopas.

1. Sveriges Psykologförbund 1968.